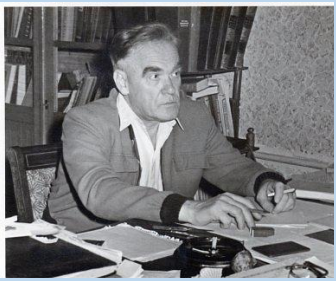

02.11.2024 СПОЎНІЛАСЯ 115 ГАДОЎ С ДНЯ НАРАДЖЭННЯ МАКСІМА ЛУЖАНИНА

Белорусский советский прозаик, поэт, кинодраматург и переводчик, критик. Заслуженный деятель искусств БССР. Лауреат Государственной премии БССР имени Якуба Коласа. Заслуженный деятель культуры Польши. Член Союза писателей СССР.

Александр Амвросиевич Коротай (настоящее имя Максима Лужанина) родился 2 ноября (новый стиль) 1909 года в д. Прусы (в настоящее время Солігорскаго раёна). Обучение его началось в гимназии при белопольской оккупации, затем продолжилось в семилетней школе г. Слуцка. Окончил семилетку в Красной Слободе.

Первое стихотворение написано Лужаниным в январе 1924 года, под впечатлением от известия о смерти В.И. Ленина и опубликовано в школьной стенгазете. В 1924 году М. Лужанин поступил в Минский педагогический техникум, который окончил в 1928 году. Первое стихотворение М. Лужанина, опубликованное в газете «Советская Беларусь», – «Першая песня» (1925). Учился на литературно-лингвистическом отделении педфака БГУ имени В.И. Ленина. В 1933 году был репрессирован (реабилитирован в 1956 году) и на два года сослан в Маринск (ныне Кемеровская область). С 1935 по 1941 год работал в главной редакции литературы по машиностроению.

Да войны были изданы книги поэзии «Крокі» (1928), «Неаплачаны рахунак», «Новая ростань» (1930), «Першая вуліца» (1932).

Когда началась война, был призван в армию. После окончания Подольского пехотного училища (1942) участвовал в боях под Сталинградом. Был контужен. Лужанин в повести «Добры хлопце Дзёк» вспоминает: «За адзін момант я ўявіў сваё нядоўгае жыццё на вайне. Пажары, што гасіў у Маскве пасля першых бомбёжак. Выбліскі ад залпаў «кацюш» пад Катлубанню, ад якіх на стэне беглі шасціпальныя кіпцюры агню, падпальваючы небакрай і ўсю прастору за небакраем. Непрытомнасць пасля мінамётнага налёту, калі, засыпаны зямлёю, не мог паварушыцца, шпіталя у Іванаве». После демобилизации из армии в 1944 году работал заместителем отдела культуры в редакции газеты «Звязда» (1944-45), ответственным секретарём журнала «Вожык», референтом в АН БССР (фактически личным секретарем Якуба Коласа). С 1959 года — член сценарной коллегии киностудии «Беларусьфильм», в 1967—1971 годах — главный редактор студии. В 1968 году участвовал в работе XXIII сессии Генеральной Ассамблеи ООН. Депутат ВС БССР в 1967—1985 годах.

М. Лужанин много пишет. Одна за другой выходят книги поэзии «Шырокае поле вайны», «Поступ», «Святло Радзімы», «Моваю сэрца», «Прасторы», «Выбраныя творы» у 2 тт. Успешен он и как прозаик: опубликованы книги «Колас раскавае пра сабе» (за нее Лужанин удостоен Государственной премии БССР), «Дванаццаць вярчэрніх вогнішчаў».

Известен М. Лужанин также как сценарист и переводчик. По сценариям М. Лужанина поставлены фильмы «Паўлінка», «Народны паэт», «Першыя выправаванні», «Запомні гэты дзень» (сценарий написан сумесна с А.Куляшовым). М. Лужанин перевел на белорусский язык отдельные стихи А. Пушкина, комедии А. Грибоедова «Горе от ума», «Вечера на хуторе близ Диканьки» Н. Гоголя, «Путешествие из Петербурга в Москву» А. Радищева, «Жизнь Клима Самгина» М. Горького, «Молодую гвардию» А. Фадеева.

Наиболее удачными в идейном и художественном отношении являются книги «Рэпартаж з рубіона на сэрцы» (1973), «Росы на коласе» (1973), книга повестей, новелл, зарисовок природы «Людзі, птушкі, прастор» (1976), книга «Лявоніха» (1977).

Писатель активно отзывался на события современной ему жизни. Художественно освещены многие аспекты героического подвига нашего народа в Великой Отечественной войне, послевоенного строительства, дружбы народов, борьбы за мир.

Невзлюбил к фашизму выразилась во многих произведениях поэта, прежде всего, в книге «Шырокае поле вайны», где описана суровая проза солдатских бедней и биография фронтового поколения, в поэмах «Лявоніха» и «Матчын дом».

К ленинской теме М. Лужанин возвращался много раз. Но наибольший успех имела поэма «Бясонны тэлефон» – о том телефонном аппарате, которым в свое время пользовался В.И. Ленин.

Высокие морально-этические принципы взаимоотношения между людьми, патриотические чувства, осознание своей человеческой чести, склонность к юмору, природная находчивость белорусских крестьян поэтизирована в его книгах «Дванаццаць вярчэрніх вогнішчаў» и «Людзі, птушкі, прастор». Перу М. Лужанина принадлежат многочисленные произведения о счастье, которое приносит свободному человеку труд, о сменчивости партийной дружбы народов, о красоте родного края, о борьбе за мир и о советском человеке – человеке-созидателе и патриоте.

Многогранный талант, неустанный творческий труд, активная общественная деятельность поставили М. Лужанина в ряд ведущих писателей страны.

М. Лужанин являлся членом президиума правления Союза писателей БССР, правления Союза кинематографистов. Награжден орденами и медалями. Ему присвоено звание заслуженного деятеля культуры БССР и присуждена литературная премия имени Якуба Коласа.

Умер М. Лужанин 13 октября 2001 года. Похоронен рядом с женой на кладбище деревни Паперня Минского района. <http://soligorsk.museum.by/node/58105>; <https://www.sb.by/articles/shlyakh-da-zhynnye>

ПОВЯЗЬ

Калі я думаю — краіна,
Я ўголас гавару — народ
І бачу першыя часіны
Яго жыцця, яго птуціны
У настацці і на ўзыход.

Разважны крок, крок рызыкаўны,
Мазоль і пот на далані,
Пад цёплай поўняй колас поўны,
І раптам —

выбух той гвалтоўны,
Што пават спюў не даў дасіць.

З краінай, кажуць, трэба зліцца,
Лы змалку повязяў стае.

Ні ручаём, ні бліскавіцай,
Нічым не мог бы без яе.

Не пустабай, не без'языкі,
Да таннай славы не жадаён,
Ты не малы і не вялікі,
Але ж не надта шыты лыкам
І на зямлі крыху цуцён.

Глядзі парадку, дбай у хаце,
На касмадроме, пры таках,
Каб мець правы скаваць ёй:

— Маці,

Рабіў усё...

Калі я здаецн,
Дык выпраўляй на новы шлях.

1979

ВЯРНУСЯ ВЕТРАМ

Калі паглыне мяне шлях няблізкі
У край курганаў і абеліскаў,
Адбійце навалу над родным домам
Вярнуся громам.
А звянучь травы, асмягнуць вусны, —
Дакджком вярнуся.

Калі ж нашчадкам не будзе трэба
Ні збройны выбух, ні бапан хлеба,
У час іх зорцы, час апаветны
Вярнуся ветрам.

Вярнуся ветрам.

Калі дае знойдаем, слязку асушым,
Калі прыгаслі, раздзьмуем душы.

Нідзе не даспява з Беларусі,
Кім пажадаю, тым і вярнуся, —
Жыло, жыўе і жыць застаецца
Тут маё сэрца!

1985

МАДОННЫ

Аўтару карцін
«Партызанская мадонна»
і «Мадонна Біркенуа»

Са старасветчыны да нашых дзён
Майстрамі шмат пакінута мадонн,
Я — не пра ўсіх...

Даруй мне, Рафаэль,
Даруйце, Леанарда, Багдановіч,
Здабыткаў вашых словам не падновіш, —
Мой час пачаў брадзіць, шыбае ў вочы хмель.

Задумны твар мадонны партызанскай
Нам паказаў мастак...

За ёю ажылі
Мадонны ў шынялі, з угнутай каскай,
Што цягнуць раненых праз мінныя палі;
Мадонны за рулём — камбайн сярод шпаніцы,
А дзіцяніё іскі не хоча з рук;
Мадонны ў цэху, там шкловалакно ільспіцца,
А грудзі знаць даюць, каб пасмагтаў хлапчунк...

Я мог бы шмат назваць, але нашто імёны?
Нішчасны, хто не страў хоць аднае мадонны.

Мадонны! Кажам мы і мацярам сваім,
Саджаем, гордыя, іх на мастацтва лаву.

Але, перад усім і над усім,
Есць найсвятлейшы твар — Мадонна Біркенуа.

Хоць да пяці цягнулася далонь,
А помста мастаку прапальвала палотны,
Стрываў ён, асудаў іа бессмяротнасць
І ката, што пагнаў яе ў агонь.

1979

КУПАЛІА НА ВОЛЗЕ

Зноўку Волгу нейкі чорт падпальвае,
Стэп гарыць, у твар палын гарчыць.
Нада мною — вочы развіталыны,
І рука з біклажкай на плячы.

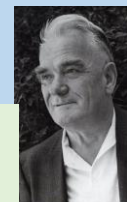
Не сястры, не брата міласэрнага, —
Той прышоў, хто ў бой мяне правёў.
Даў вады, гаючае, асвернае,
Даў цяньку ад восенскіх гаў.

Чарку напал — густа горам хмелена,
Пайка хлеба — напал і яе,
Ну, а колькі куль мне ў грудзі цэліла,
Ён прыняў усе, да аднае.

Не згубіў я дотыку бацькоўскага,
З перамогай выпільшчы на пліс:
Да зялёнай вуліцы маскоўскае,
Да паэта ў сад яе даніс.

Хто на душах часу добра знаецца,
Не сыходзіць з вачасці пастоў,
Непрыкметна дні ў выкі гартаюцца:
Сто гадоў.
А потым —
Сто па сто.

1982

ТАК БЫЛО

Над светам высака, як сцяг,
Мы права дружбы падымаем,
І супраць ворагаў жыцця
Мы права гэтае звяртаем.

А з добрым другам мы б змаглі
Згусціць агонь, шчадзіць пяхоту
І каб прыстылі да зямлі
З пякельным грузам самалёты.

Стаім насмерць.
Б'ём на прарыў.
Ад выбухаў зямлю хістае.
А нам заморскія «сябры»
Яшчэ ўсё дружбу абыцаюць.

МАРШ НЕСМЯРОТНАСЦІ

Не страляюць з гармат,
раны дзірнам гадоў прымараны.
Ні глытка, ні заціжкі
няма ўжо ў суровым пайку.
Без атак, проста так,
адыходаць з палёў ветараны
Кожны дзень па палку.
Кожны дзень па палку.

Строй раўнянца зноў,
і на месца садзьмутых вятрамі,
Хто пры орданскай плянцы,
а хто пры гвардзейскім значку,
Устаюць і ўстаюць

на паверцы сяброў ветараны
Тут і там па палку.
Там і тут па палку.

Гэтак будзе заўсёды ў дарозе
да заўтрашняй брамы,

І паходную песню
дай бог так пачаць юнаку.
Першы рад парадаў,
замыкаюць прарыў ветараны
Дзень і ноч па палку.
Ноч і дзень па палку.

* * *

Жыццё ідзе,
Няспынным час:
І сіла ў нас,
І праўда ў нас.